

”Pandemisk paranoia?”

**En analyse av nyhetsomtalen av ”svineinfluenzaen” i
norske aviser**

Harald Hornmoen

Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, Høgskolen i Oslo

Harald.Hornmoen@jbi.hio.no

Forfatteren takker Rådet for anvendt medieforskning for støtte til forskningen som artikkelen bygger på.

"Pandemic paranoia?" An analysis of the coverage of the swine flu in Norwegian newspapers
The study analyzes how a selection of Norwegian newspapers represented the swine flu in two critical phases in 2009. The analysis suggests how the news coverage was one-dimensional. Little space was provided for critical perspectives. With some exceptions in the subscription-based Stavanger Aftenblad and Aftenposten, the newspapers barely included lay perspectives. Information from health authorities was amplified in a crisis discourse, a key function seemingly being to scare people into precautionary action. A rhetoric of fear was most pronounced in the tabloids Dagbladet and VG, whereas Aftenposten's coverage could appear as a confusing mixture of alarming and comforting messages. However, the analysis indicates how Stavanger Aftenblad in a different way than the other papers could represent lay persons as responsible citizens. To a greater extent, Stavanger Aftenblad's coverage lived up to dialogical ideals of risk communication and journalism.

Key Words: swine flu, news coverage, risk communication

"Pandemisk paranoia?" En analyse av nyhetsomtalen av svineinfluensaen i norske aviser
Studien analyserer hvordan et utvalg norske papiraviser representerte svineinfluensaen i to kritiske faser i sykdommens utviklingsforløp i 2009. Analysen antyder hvordan dekningen var endimensjonal. Det var lite rom for kritiske perspektiver, og med et visst unntak av Stavanger Aftenblad og Aftenposten, inkluderte avisene i liten grad lekfolks perspektiver på influensaen. Myndighetsinformasjon ble forsterket i en utpreget krisediskurs, slik at en sentral funksjon ser ut til å ha vært å skremme folk til å handle adekvat i forhold til trusselen. Sterkest ble denne retorikken artikulert i Dagbladet og VG, mens Aftenpostens dekning kunne fremstå som en forvirrende blanding av alarmerende og beroligende budskap. Men analysen viser også hvordan Stavanger Aftenblad kunne ansvarliggjøre representanter for allmennheten. Avisens

dekning av svineinfluenzaen levde bedre enn de andre opp til dialogiske idealer for risikokommunikasjon og -journalistikk.

Nøkkelord: svineinfluenza, nyhetsdekning, risikokommunikasjon

”Skrekkszenario: 40 prosent borte fra jobben”, ”-13 000 døde av svineinfluensa”, ”- Hele menneskeheten trues ved en pandemi”. Slik lød noen av oppslagene i norsk presse i slutten av april 2009. Dette var opptakten til en av de største mediebegivenhetene i 2009.

Svineinfluensaen, eller *influenza A (H1N1)* i medisinsk fagterminologi, fikk omfattende dekning her hjemme fra den ble kjent som en sykdom i Mexico. Interessen dabbet av mot sommeren, men tok seg kraftig opp igjen utover høsten, med toppunkter i oktober og novemberⁱ, da influensaen for alvor spredte seg i Norge.

I begynnelsen rapporterte mediene om en fare for *pandemi*, med henvisning til Verdens Helseorganisasjons (WHO) stigende alarmnivåer. Ifølge WHOs håndbok for journalister, er en pandemi et sykdomsutbrudd som berører hele verden (Cheng 2005: 4). Når et pandemisk virus som smitter mellom mennesker oppstår, forventes det at det vil spre seg over hele kloden innen tre måneder. På 1900-tallet var det tre pandemier: spanskesyken i 1918, asiasyken i 1957 og Hong Kong-syken i 1968. Verdt merke seg er at WHO i 2009 endret definisjonen på en pandemi fra 2003, slik at det ikke lenger er en forutsetning at et virus forårsaker et stort antall døde eller svært syke for at det skal kunne kalles en pandemi. Det er nå tilstrekkelig at det dukker opp et nytt virus som befolkningen ikke er immune mot.ⁱⁱ (For dokumentasjon av måten WHO endret definisjonen på, se Doshi 2009.)

Trass i den massive oppmerksomheten omkring svineinfluensaen, og før det den såkalte fugleinfluensaen, det foreløpig forsket lite på norske mediers håndtering av slike trusler.ⁱⁱⁱ Det foreligger imidlertid noen studier av dekning av pandemier eller pandemiske trusler i amerikanske og engelsk presse som jeg omtaler nedenfor. Det er vesentlig å studere slik dekning fordi mange mennesker utvikler sin forståelse av sykdommer og risikoene knyttet til disse på grunnlag av representasjoner i mediene (Blakely 2006). Pressen har en utfordrende oppgave med hensyn til å gi pålitelig informasjon om en influensa med potensielt store konsekvenser. Samtidig skal pressen ivareta en kritisk funksjon også på det feltet.

Teoretisk bakgrunn

Som en bakgrunn for å forstå journalistikkens rolle i dekingen av svineinfluenzaen, vil jeg først kort diskutere sentrale begreper som risiko og krise.

Krisekommunikasjon og risikokommunikasjon

”Krise” og ”risiko” er uttrykk som begge var i omløp i mediedekningen, samtidig som de gjenspeiler ulike oppfatninger av den trusselen influenzaen utgjør.

Ordet ”krise” ble benyttet om svineinfluenzaen i norske medier fra det øyeblikket WHO signaliserte en fare for pandemi (for eksempel Dagbladet 28.04.09). ”Krise” betyr avgjørende forandring og er beskrevet som en påkjenning mot samfunnet ”som i art og omfang går ut over det som regnes som normalrisiko og normalbelastning i fredstid” (Olsen, Mathiesen & Boyesen 2008:49). Kriser oppfattes som hendelser som kan svekke et helt samfunns evne til å fungere. I en definisjon beskrives en krise som en avbrytelse ”der fysisk påvirker et system som helhet og truer dets grunnleggende antagelser, dets subjektive selvfølelse, dets eksistensielle kjerne” (Pauchant & Mitroff i Johansen & Frandsen 2007). I hvilken grad svineinfluenzaen i ulike faser i Norge passet inn i en slik definisjon, kan absolutt diskuteres. Men avgjørende er at innflytelsesrike aktører har makt til å definere noe som en krise (se Olsen et al. 2008: 64). Da WHO hevet alarmnivået i april 2009, ble influenzaen en krise ved at man politisk definerte at situasjonen hadde blitt en krise.

Norske myndigheter fulgte umiddelbart opp WHO's oppfordring om å iverksette en kriseberedskap, og gikk ut med verstefallsscenarioer. Rasjonalet for dette synes å være å motivere til føre-var-tenking, sånn at folk handler på en måte som er egnet til å begrense smitten. Slik kommuniserte myndighetene i tråd med en anbefaling fra risikokommunikasjonseksperterne Sandman og Lanard (2005) i magasinet *Perspectives in Health*^{iv}. I forbindelse med fugleinfluensatrusselen ga de følgende råd myntet på

helsemyndigheter: "Don't be afraid to frighten people" (ibid: 7). Begrunnelsen er at det er nødvendig å gjøre folk litt redde for å motivere til føre-var-handlinger.

Fra et myndighetsperspektiv er det neppe en lett oppgave å kommunisere om truende pandemier. Det potensielle skadeomfanget er omfattende. Usikkerhet om hvordan influensaen vil utvikle seg, gjør det vanskelig å vite hvor aggressivt man skal alarmere. Men ved pandemitrusler tar altså fagfolk på feltet helserisiko til orde for at autoriteter skal ty til fryktretorikk som skal skremme folk, enveisrettet og ovenfra og ned.

Slike oppfordringer later til å undervurdere folks dømmekraft. Johansen & Frandsen (2007) mener at avsenderorientert og enveisrettet informasjon basert på "oppskrifter" uttrykker et snevert syn på krisekommunikasjon. En bredere forståelse omfatter avsenderens og mottakerens perspektiver, slik at kriseinformasjon blir til *krisekommunikasjon*.

Nå er "risiko" vel så godt egnet som "krise" som et uttrykk for situasjonen i Norge. Det gjaldt i alle fall den tidlige fasen, før svineinfluensaen hadde nådd landet. Ordet "risiko" henviser ikke til en forandring som har inntruffet, snarere til muligheten for at en uønsket hendelse med uheldige konsekvenser skal inntreffe.^v

Samtidig er dialogiske idealer tydeligere formulert i litteratur om risikokommunikasjon enn i litteratur om krisekommunikasjon. Vitenskapssosiologiske studier (Wynne 1989, Jasanoff 1997) betoner hvordan ikke-eksperters forståelse av risikoer skiller seg fra eksperters og kan være et verdifullt supplement til denne. Vitenskapelige vurderinger av risikoer har en tendens til å dreie seg om bestemte effekter, som hvor hyppig en sykdom opptrer. Lekfolks vurderinger vil ofte ha et bredere perspektiv. Folk er opptatt av hvilke mennesker som blir påvirket av risikoer, av risikoers konsekvenser for miljøet og hvilke muligheter man har for å redusere risikoene (Gregory & Miller 1998).

Leiss og Powell (2004) presiserer at samfunnet bør håndtere spenningen mellom en vitenskapelig og allmenn måte å forstå risikoer på. De ser på risikokommunikasjon som en

utveksling mellom akademikere, myndigheter, interessegrupper og det brede publikum om hvordan man best håndterer risikoer. Liknende syn fremmes av Kitzinger & Reilly (1997), som mener at mediene kan bidra til å demokratisere risikovurdering ved å inkludere lekfolksperspektiver. Mediene kan være et sted for idéutveksling for dem som mener at risikovurdering er ”too important to leave to the experts” (ibid: 319).

Journalistikkens rolle i risiko-/pandemikommunikasjon

Journalistisk regnes risikoer og kriser som godt stoff (Olsen et al. 2008). Krisehistorier er gjerne dramatiske og handler om mennesker, og risikoer/kriser kan ha store konsekvenser. Ved valg av kilder og prioriteringer av verbale og visuelle virkemidler, bidrar journalister til å forme folks førsteinntrykk og forståelse av risikoer og hva vi kan gjøre for å håndtere dem.

Studier av journalistikkens pandemidekning fremhever hvordan den skaper en fortelling om den trusselen en pandemi utgjør. Blakely (2006) hevder at New York Times' nyhetsdekning av tre pandemier har fortalt en historie om en kamp som ennå ikke er blitt løst eller vunnet. Influensatrusselen ble berettet om på forskjellige måter hver gang. Spanskesyken i 1918 skapte en fortelling om ekstrem angst. Den såkalte Asia-syken i 1957 produserte en narrativ om vitenskapelig optimisme, der mediene presenterte et dominerende tema om kontroll over sykdommen ved hjelp av vaksiner og antibiotika. Hong Kong-influensaen i 1968 ble fortalt i en ramme der naturen ble brukt som en forklaring på forskeres manglende mulighet til å kontrollere sykdommen.

I en studie av den engelske pressens dekning av fugleinfluensatrusselen er Nerlich & Halliday (2007) på tilsvarende vis opptatt av diskursive mønstre i dekningen. Ifølge dem ble en alarmistisk dekning igangsatt av en systematisk forskerkampanje for å vekke folk og myndigheter. I 2005 rapporterte prestisjetidsskriftet *The Lancet* om ”the gravest possible danger of a pandemic” i sin leder (sitat i Nerlich & Halliday 2007: 53). Professorer gikk ut

mediene og talte om en fugleinfluensa ute av kontroll og en nasjonal krisesituasjon.

Tidsskriftet *New Scientist* advarte leserne om at et utbrudd der viruset smittet mellom mennesker, ville kunne drepe 1.5 milliarder. Engelske journalister fulgte opp med å forsterke scenarier fremsatt av forskermiljøer og myndighetene. Ved metaforer som *earthquake*, *volcano* og *flood*, skapte mediene et bilde av en katastrofe som begynner ved en "kilde" og deretter feier gjennom sine omgivelser med ustoppelig kraft. Metaforbruken utgjør en *fryktens retorikk* ifølge Nerlich & Halliday. Den kan svekke publikums tillit til myndighetene ved å skape en ulv-ulv-stemming i befolkningen dersom den store faren uteblir. Og når en pandemisk trussel fremstilles som noe skremmende fremmedartet i mediene, kan det svekke troen på at det er mulig å kjempe tilbake mot den.

Men det er også mulig å konstruere annerledes måter å se risikoer på.

Kommunikasjonsforskere etterlyser journalistikk som gjør annet enn kun å forsterke forskeres/myndighetenes risikoinformasjon. Priest (2005) poengterer hvordan slik forsterking er en risiko i seg selv ved at det kan skape angst og avlede oppmerksomheten fra andre saker. Journalister bør spørre seg hvem som tjener og taper på en bestemt risikoforståelse. De må erkjenne de menneskelige interessene i en risikosituasjon.

Andre betoner betydningen av at journalistikken i krise- og risikosituasjoner gir mye rom for publikums perspektiver, fremfor ensidig å være avsenderorientert. Schaffner (2001:10) gir følgende prioriterte råd til journalister (forkortet her):

1. Let ordinary people see themselves in your stories doing ordinary and extraordinary things (...)
2. Give people space to tell their own stories.
3. Stay interactive.

Dialogisk risikokommunikasjon utgjør også normen for pandemijournalistikk i denne studien.

Med grunnlag i diskusjonen så langt, velger jeg å fremsette følgende idealer:

Journalistikken skal informere om myndighetenes beredskap, strategier og råd. Men pressen bringer også inn andre perspektiver på risikoen og på den offisielle pandemistrategien, ved å stille kritiske spørsmål eller bruke moteksperter som kilder. Journalistikken gjengir også publikums forståelse av risikoen og legger til rette for en dialog mellom publikum og myndigheter.

Problemstilling og antakelse

Hvordan ble svineinfluensaen fremstilt i sentrale norske aviser i to kritiske faser i sykdommens utviklingsforløp? Jeg belyser problemstillingen ved å kartlegge hvilke kilder som blir benyttet i deknningen og hvilke som hadde størst definisjonsmakt. I tekstanalysen vil jeg undersøke hvilket av to diskursive mønstre som dominerer i avisenes fremstillinger. Er det primært en enveisrettet *krisediskurs* med en tilhørende fryktretorikk som angivelig skal vekke eller skremme et antatt uvitende og sløvt publikum til å handle adekvat i forhold til trusselen. Eller er det snarere en *risikodiskurs* som vektlegger en mer dialogisk form og ansvarliggjør publikum som rasjonelle og handlende mennesker med kvalifiserte perspektiver på svineinfluensaen og risikoen forbundet med denne?

Antakelsen er at en fryktretorikk og krisediskurs dominerer, at deknningen fremstår som en forsterker av i utgangspunktet alarmistiske budskap fra myndighetene.

Metoder

Analysen belyser følgende spørsmål: Hvilke aktører slipper til og definerer forståelsen av smitterisikoen og -realitetene? Hvilke emner og funksjoner preger deknningen? Hvordan representeres risikoen/influensaen i sentrale artikler i avisene i de ulike kritiske fasene?

Analysen er inspirert av både kvantitativ innholdsanalyse og kritisk diskursanalyse. Den kvantitative analysen er inspirert av en modell for å vurdere risikodekning utviklet av

journalistikkforskere (Vasterman, Scholten & Ruigrok 2008). I den tekstnære, kvalitative analysen er det især Norman Faircloughs (1995) tilnærming som inspirerer lesningene. Slik diskursanalyse søker blant annet å forstå hvordan tekster opprettholder ulike ideologier (forstått som ”måter å se på”) på et felt. Av interesse her blir å kartlegge måter å se pandemitrusselen på og maktrelasjoner mellom ulike aktører (som helsemyndigheter og lekfolk) i utvalgte tekster.

Nærmere avgrensning av materialet

Utvalget begrenser seg to løssalgstabloider (VG og Dagbladet) og to abonnementsaviser (Aftenposten og Stavanger Aftenblad), hvorav en av dem er en utpreget regionsavis. Ulike avistyper åpner for fruktbare sammenlikninger. Den kvantitative analysen fokuserer på kilder og emner/funksjoner i nyhetsartikler og notiser av et visst omfang. Kommentarer er utelatt. Dessuten er ikke artikler tatt med dersom de ikke har svineinfluensaen som et sentralt fokus i artikkelen. Artikler fra internasjonal presse som den norske avisen har publisert med enerett på, er regnet med.

Tidsperiodene er valgt etter det som fremstår som ”kritiske faser” i utviklingen av influensaen. To perioder peker seg ut. Den første var da den ble satt på medienes dagsorden i Norge. Det var da WHO like etter utbruddet i Mexico gikk ut med sin oppfordring til land om å aktivisere sine kriseplaner for en pandemi (uke 18, april/mai 2009). Den andre var da svineinfluensaen virkelig begynte å bre seg i Norge. Det var også da vaksineringsen av risikogrupper startet (uke 44, slutten av oktober 2009).

Ulike kategorier i kvantitativ analyse

Kilder og deltakere med definisjonsmakt

Den kvantitative analysen kartlegger først kilder og tekstdeltakere som fremstår med makt til å definere risikoen og realitetene. Målet er å gi en pekepinn på hvordan makt fordeles i avisenes oppslag.^{vi} Dels handler dette om å registrere hvem som er de viktigste kildene i dekningsen; hvilke kilder som siteres i direkte tale eller gjengis indirekte/parafraseres. Gjennomlesning av materialet gir følgende kategorier med kilder i tekstene:

Internasjonale myndigheter. Omfatter myndigheter fra andre land enn Norge og personer tilknyttet internasjonale organisasjoner som WHO og EU. Informatører som uttaler seg på vegne av internasjonale myndighetsinstanser, sorteres også under kategorien. (Kodes IM).

Norske Myndigheter. Omfatter helsemyndigheter og andre myndighetspersoner/-instanser i Norge. Omfatter også lokale myndigheter, for eksempel i Oslo kommune. Informatører som uttaler seg på vegne norske myndighetsinstanser, sorteres under kategorien. (Kodes NM).

Ekspert. Kilder med spesialisert kompetanse knyttet til influensaen/pandemier - enten det er forskere, ansatte i helsevesenet eller andre. Noen synes å høre til flere steder: Smittevernoverleger i kommuner kan for eksempel uttale seg i egenskap av å være myndighetspersoner, andre ganger uttaler de seg som eksperter på influensaen. Rollen de primært opptrer i, avgjør om de kategoriseres som myndighetsperson eller ekspert. (Kodes E).

Medier. Omfatter andre medier og nyhetsbyråer anvendt som kilder. (Kodes M).

Næringslivsaktører. (Kodes NÆ).

Direkte Influenza-berørte. Omfatter både personer man mistenker - og de man har fastslått - er blitt rammet av svineinfluensa, pluss deres pårørende og nærmeste venner. (Kodes DI).

Folk. Omfatter representanter for allmennheten. Disse er ikke direkte influensa-”mistenkte” eller -syke, men kan tilhøre risikogrupper. (Kodes F).

Foruten gjengitte kilder, omfatter denne analyseenheten *deltakere*. Det er dem det snakkes om i artiklene, enten som subjekter eller objekter. Noen deltakere fremstår som aktører, mens andre blir referert til som mennesker som blir påvirket av andres handlinger. I språkvitenskapen kalles den som utfører handlingen i en setning for *agens*, mens den som handlingen går utover kalles *patiens* (Hågvar 2007:95). Deltakere som siteres og representeres som handlende individer, fremstår med sterk definisjonsmakt. Deltakere som omtales som objekter for andres handlinger og sjelden blir sitert, fremstår med lite definisjonsmakt.

For å beregne definisjonsmakten velger jeg å gi verdien 2 til kilder som gjengis direkte eller indirekte i tekstene. Verdien 1 gis til deltakere som tydelig omtales som subjekter som utfører handlinger. Kilder som er registrert som gjengitt i direkte tale eller parafasert, blir ikke registrert på nytt som ”handlende subjekter”. De siste registreres kun dersom de ikke allerede er registrert som ”gjengitte kilder”. Beskrivelser av handlinger i passivform uten spesifisering av subjekt, registreres ikke som uttrykk for subjekter som gjør noe. For eksempel registreres ikke: ”Spania og Frankrike har flere borgere til behandling for virus”.

De som omtales som objekter for andres handlinger, tilskrives ingen verdi med hensyn til definisjonsmakt. Hver enkelt deltaker som er omtalt, kan tilskrives de ulike verdiene kun én gang, selv om de omtales slik at de utfører ulike handlinger på ulike punkter i teksten.

Ikke alle typer handlinger er tatt med i denne beregningen av definisjonsmakt. Kun handlinger som er uttrykk for en form for strategi overfor influensatrusselen registreres, enten det er initiativ for å bekjempe sykdommen eller atferd for unngå smitte, eller liknende.

Hvilke emner belyses/funksjoner ivaretas i artiklene?

Emner som omtales og funksjoner som ivaretas, deles inn i følgende kategorier:

Informasjon om influensaen. Omfatter myndigheters og eksperters informasjon om svineinfluensaen, og oppfordringer til folk om hvordan de bør handle for å unngå å bli smittet eller spre smitten. (Kodes *Informasjon*).

Legitimering. Når myndigheter legger vekt på å forklare og legitimere egen influensapolitikk/-praksis og kommunikasjonsstrategi. (Kodes *Legitimering*).

Kritikk. Tydelige uttrykk for en kritisk holdning til myndigheters uttalelser eller initiativer, eller til helsefærlig praksis som myndigheter har tillatt. Kritikken kan også rettes mot organisatorer av vaksinasjoner. (Kodes *Kritikk*).

Offeromtale. Journalistens omtale, gjerne i reportasjeform - men også ved gjengivelser av oppsøkende virksomhet i andre aviser - av personer med påvist smitte, som antas å ha blitt smittet, eller som tilhører risikogrupper for å bli smittet. Kategorien omfatter også omtale av personer som er døde som følge av smitten, vel å merke når omtalen baserer seg på uttalelser til personer i offerets nære omgangskrets. Som ofre regnes også personer har fått sin livssituasjon endret som følge av svineinfluensa, for eksempel ved å miste jobben. Kategorien omfatter *ikke* informasjon fra myndighetene (som antall døde i ulike land), det siste sorterer under *Informasjon* - se over. (Kodes *Offer*).

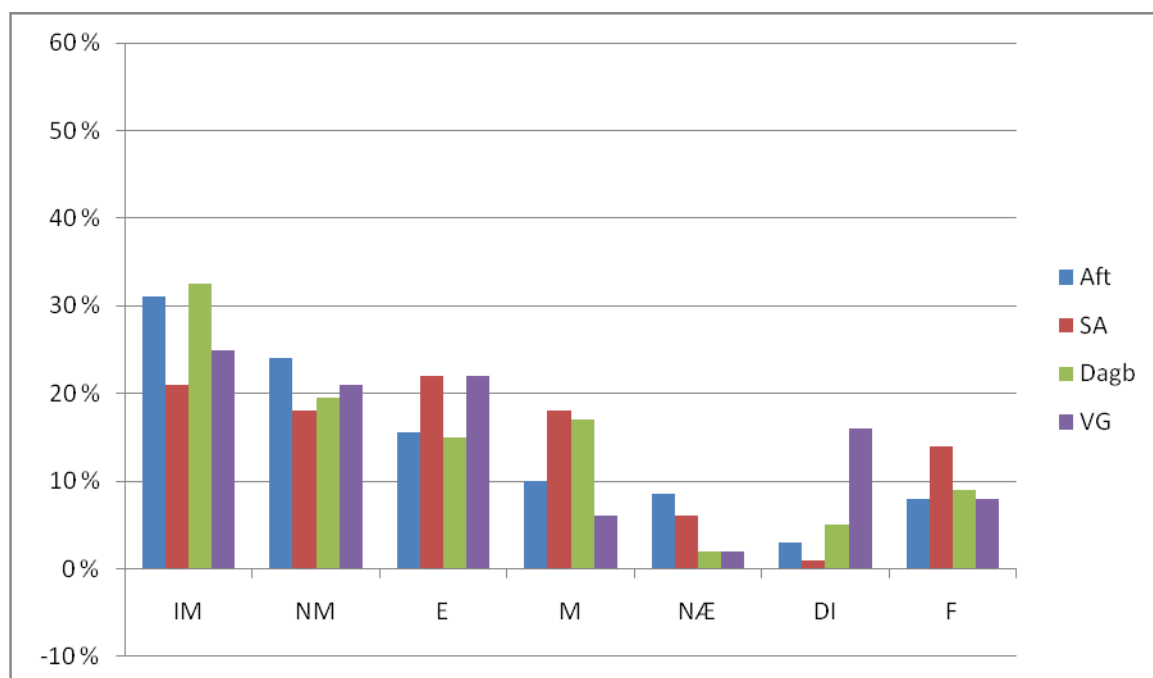
Økonomisk konsekvens. Beskrivelser av hvordan økonomien reagerer på nyhetene om influensatrusselen (som oppslag om børsfall på influensafrykt). (Kodes *Øk. konsekvens*).

Emnene/funksjonene gis en verdi etter hvordan de presenteres og hierarkiseres i tekstene. Er emnet en del av en vinkel (tittel og ingress) slik at det fremstår som konstituerende ramme for teksten, tillegges den verdien 2. Introduseres det senere i teksten som sentralt, men underordnet, gis det verdien 1. NB: Emnet/funksjonen tillegges ikke flere verdier hvis det omtales fra flere ulike perspektiver eller flere ganger i teksten.

Presentasjon av funn

Kvantitative funn presenteres i grafer som viser prosentvis fordeling i hver avis mellom henholdsvis kilder/aktører, og emner/funksjoner. Drøftingen går også bak dataene for å peke på hva de kan være uttrykk for.

Definisjonsmakt Uke 18

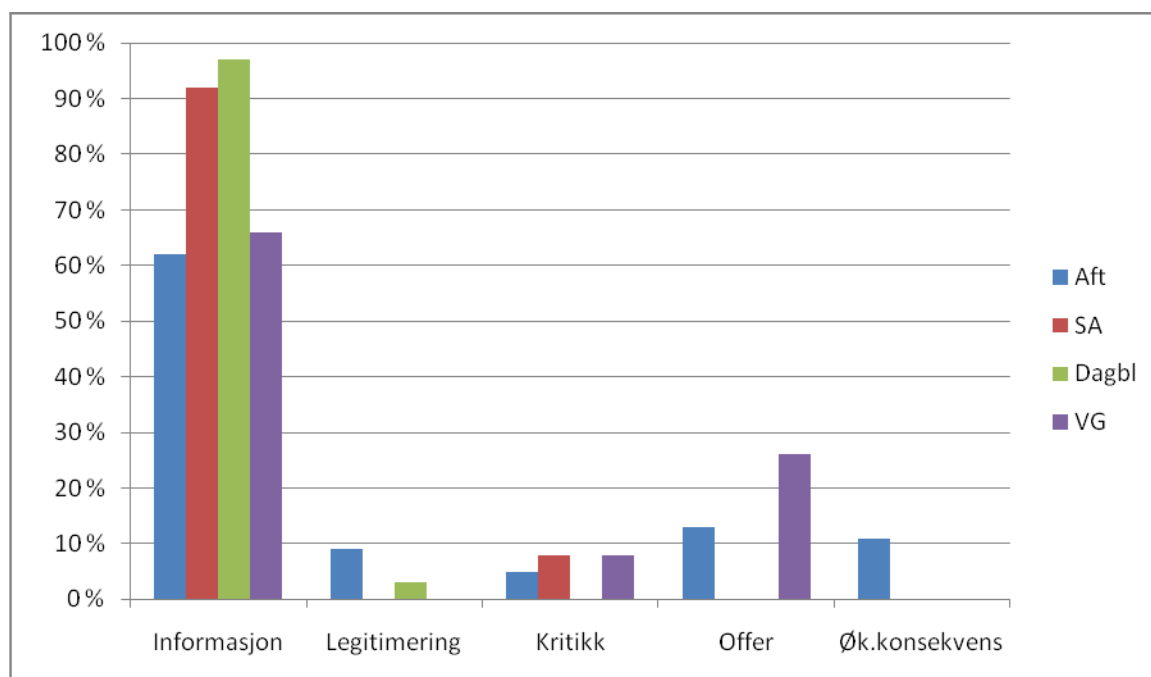

Figur 1. Kilder og deltakere med definisjonsmakt i uke 18

Figur 1 illustrerer altså bruken av kilder og aktører med definisjonsmakt i de ulike avisene i fem av dagene i uke 18. Fortsatt er ikke sykdomstilfeller registrert i Norge, disse er fremfor alt registrert i Mexico og USA, men norske helsemyndigheter holder en pressekonferanse på mandag denne uken som opplyser om at de forbereder seg på pandemi. WHO proklamerer at svineinfluensaen er ute av kontroll og en pandemi nær forestående. Det fremgår av grafen at internasjonale myndigheter er sentrale kilder i deknningen av svineinfluensaen. Især er WHO kilde for alarmbudskaper og kriseplaner og såkalte faktaopplysninger. Også europeiske, amerikanske og mexicanske myndighetskilder informerer og advarer, men med få unntak vitner ikke kildebruken om at journalistene er til stede i land med sykdomstilfeller. Norske myndigheter siteres og omtales nesten på nivå med internasjonale myndigheter allerede, prosentvis etterfulgt av ulike eksperter, enten i form av forskningseksperter eller praktiserende leger. Slike eksperter utgjør dog i snitt under 20 prosent av aktørene med definisjonsmakt i det undersøkte nyhetsstoffet i alle avisene denne uka, mens norske myndigheter er i snitt på ca 20 prosent og internasjonale myndigheter på godt over 20 prosent. Imidlertid opererer flere helseeksperter i rollen som myndighetspersoner når de opptrer som kilder for avisen, for eksempel hyppig siterte Bjørn Iversen ved Folkehelseinstituttet.

Forskjellene mellom avisenes kildebruk blir tydeligst i de mindre kategoriene. I sær Aftenposten bruker flere næringslivsaktører enn løssalgstabloidene, mens VG skiller seg ut med større bruk av direkte influensaberørte enn de andre. SA slipper i denne tidlige fasen i større grad til representanter for allmennheten som kilder, enten det er ved uttalelser om situasjonen i Mexico fra stavangerfolk som befinner seg der, eller ved synspunkter på norske helsemyndigheter blant regionens folk. I alt er det likevel en jevnere spredning i avisene av ulike typer kilder med definisjonsmakt i denne perioden enn i uke 44.

Hovedemner/ -funksjoner. Uke 18

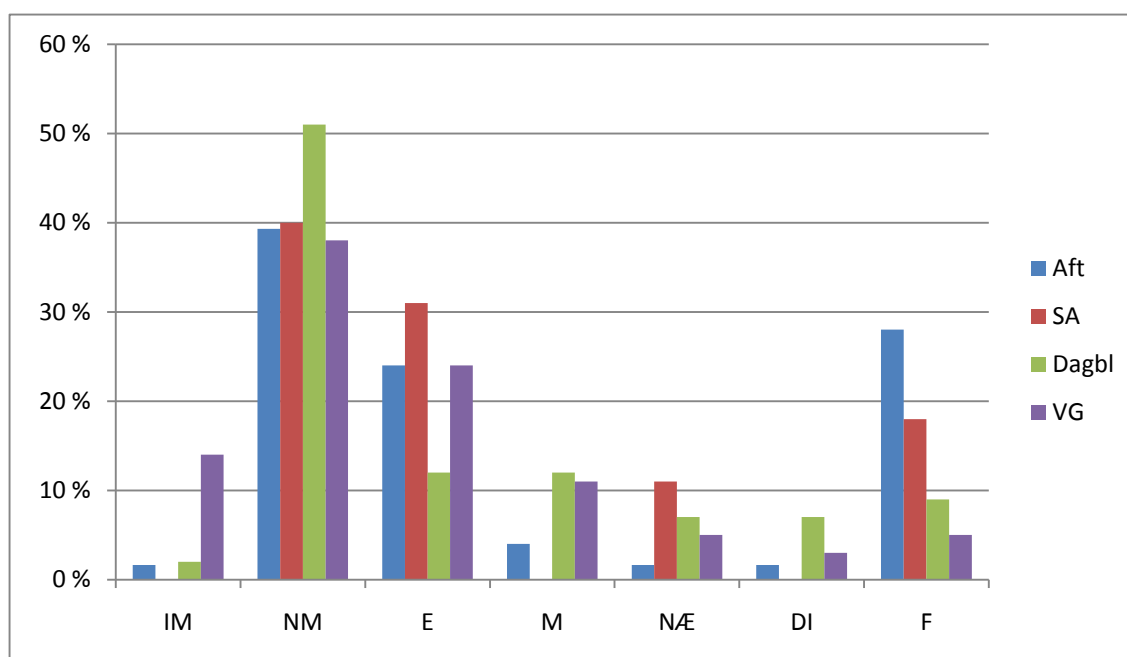
Figur 2: Hovedemner og funksjoner i uke 18

Hovedprioriteten for alle avisene i uka da alarmen for alvor går, er å bringe informasjon om influensaen. Internasjonale myndigheter informerer om mønstre i rammede land, de gir råd og maner til krisehandling globalt. Norske myndigheter kommuniserer alvoret i situasjonen og sine beredskapsplaner. Men de gir også råd om hvordan folk skal forholde seg til smittefaren.

Aftenposten har det bredeste emne-/funksjonsregister i dekningen. Avisen gir rom for enkelte artikler der myndighetene får forklare og legitimere sin beredskapsplan og kommunikasjonsstrategi. Avisen er dessuten alene om å belyse økonomiske konsekvenser av influensafrykt. VG legger forholdmessig mest vekt på omtale av ”ofre” og leter allerede etter identifikasjonsknagger og kilder som kan gi influensatrusselen et menneskelig ansikt.

Mindre enn ti prosent av dekningen i tre av avisene i mitt materiale kan kalles kritisk. Egenproduserte artikler med kritiske perspektiver er det svært få av i denne uka. I Dagbladet spores ingen kritiske perspektiver i nyhetsstoffet.

Definisjonsmakt uke 44

Figur 3. Kilder og aktører med definisjonsmakt i uke 44

Dette er uka etter at myndighetene fastslår økt influensaktivitet i Norge og anbefaler vaksinerings av hele befolkningen. Vaksinerings av risikogrupper starter i uka. Sammenliknet med tilsvarende graf i uke 18, er den mest slående forskjellen at nasjonale myndigheter nå blir mest brukt som informasjonskilder. Internasjonale myndigheter er så å si fraværende, med et visst unntak av i VG. Forskyvingen gjenspeiler at influensaen har utviklet seg fra å være en trussel "der ute" til å være en tilstedeværende realitet. Men spørsmålet er om ikke norske medier ville tjent på å sette nyhetene i en internasjonal kontekst også i den perioden. Et blikk på andre lands erfaringer og beredskap kunne tjene som korrektiv og en utvidelse av perspektiver i hjemlig offentlighet når situasjonen blir mer alvorlig her.

Norske myndigheter slipper nå til med opplysninger og råd knyttet til vaksinerings og med oppdateringer om antall smittede, gjerne akkompagnert av en viss bekymringsretorikk i artikler som viser at Norge er på smittetoppen i Europa. Dagbladet skiller seg ut med forholdmessig større bruk av nasjonale myndigheter enn de andre, og forholdsmessig mindre

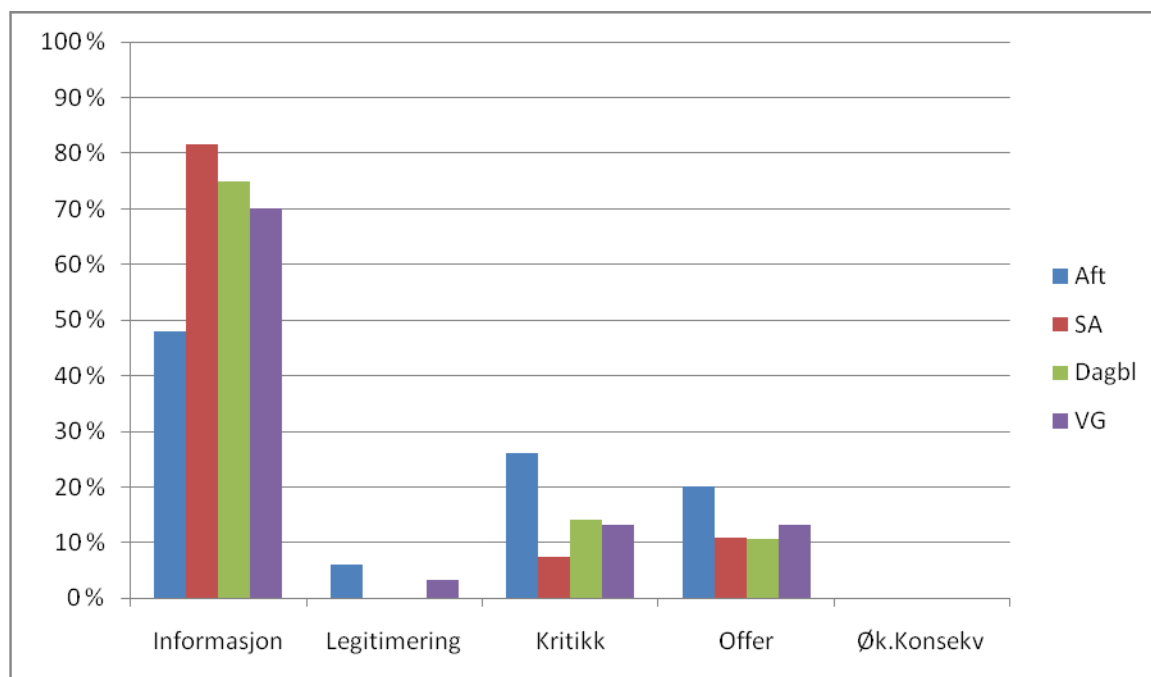
bruk av ekspertise. Bruken av ekspertise ser ellers ut til å ha styrket seg litt i denne fasen. Det har sammenheng med at flere leger i kommunene nå uttaler seg om vaksineringsprosessen i deres regioner. Rollen til eksperter kan endre seg en del i forhold til den innledende fasen. Ikke bare informerer de om smittefare og vaksiner. Nå kritiserer de vel så gjerne sentrale helsemyndigheters vaksineringsstrategi. Det er tydeligst i Aftenposten, som i størst grad driver oppsøkende reportasjevirkosomhet når vaksineringsprosessen av risikogrupper tar til.

Risikogrupper sorteres under kategorien "folk", og Aftenpostens reportasjer fra vaksineøkningen bidrar til markant stigning i den kategorien sammenliknet med i uke 18. Men tatt i betraktning hvordan influensaen nå brer seg i landet, er det forholdsmessig få lekfolksstemmer som slipper til. Behovet for myndighets-/ekspertinformasjon er stort i en slik fase, men en mer dialogisk dekning med rom for kritiske perspektiver fra ikke-eksperter, kunne bidratt til å gi "folk" en følelse av å være med på prosessen.

Man kunne kanskje forvente et større innslag av "direkte influensaberørte" nå. Men nyheter om folk som man mistenker er smittet, har ikke samme verdi som i den tidlige fasen. Ethiske hensyn vil gjøre at aviser begrenser nærgående intervjuer med pårørende til alvorlig smittede med uvisst sykdomsutfall. Likevel kan for eksempel VG på forsiden og over to sider berette om kampen til en ung, angivelig "dødssyk" mann, med hans mor som hovedkilde.

Måten kilder kommer til orde på, fanges ikke opp av opp av denne delen av studien. For eksempel kan tabloidenes virkemidler og prioritering gjøre at en type kilde (direkte influensaberørte) i realiteten får langt større gjennomslagskraft enn andre typer som opptrer oftere, men på mindre synlige plasser. Spørsmålet om definisjonsmakt i avisenes dekning bør således ikke bare belyses ved å registrere antall kilder/aktører i bestemte funksjoner/roller, men også ved analyser av representasjonsmåter i tekstene. Del 2 ser nærmere på hvordan definisjonsmakt konstrueres diskursivt.

Hovedemner og funksjoner uke 44

Figur 4. Hovedemner og funksjoner i uke 44.

Som i uke 18 dominerer informasjonsfunksjonen fortsatt, men internasjonale myndigheter er ikke lenger noen betydelig aktør i så måte. I snitt vektlegges informasjon litt mindre enn i den første fasen, idet enkelte andre kategorier er blitt styrket siden da ("kritikk" og "offer"). Der Dagbladet manglet kritiske perspektiver i nyhetsartiklene i den tidlige fasen, og offerbeskrivelsene uteble i SA og Dagbladet den gangen, er alle avisene nå representert med noen kritiske perspektiver og offerbeskrivelser. De kritiske perspektivene retter seg ikke lenger så mye mot smitte- og dødsfallsscenarioene som myndighetene opererer med. Nå handler det snarere om at leger kritiserer det de oppfatter som myndighetenes forvirrende informasjon i forbindelse med vaksineringsprosessen. Hovedsakelig er det eksperter som slipper til med kritikk. Spørsmålet er om lekfolks erfaringer bør tillegges større vekt som grunnlag for myndighetskritikk i en slik fase av sykdomsutbredelsen.

Del 2. Analyse av risikorepresentasjoner

Jeg har tatt til orde for at god risikokommunikasjon gir rom for ulike perspektiver og legger opp til en dialogisk form som inviterer til deltakelse fra såkalte "lekfolk". Hvordan etableres kommunikasjonssituasjonen i sentrale nyhetsoppslag om svineinfluensaen? En nærmere analyse av utvalgte tekster fra de to periodene, vil fokusere på relasjoner som etableres mellom aktører som avis/journalist, kilder og publikum. Jeg vil se på sentral språkbruk, ikke minst metaforer og adjektiver som benyttes. Hvilke bilder skaper disse av influensaen og risikoen forbundet med denne?^{vii} Dessuten peker jeg på forhold omkring influensaen som teksten tar for gitt eller forutsetter, såkalte presupposisjoner.^{viii}

Jeg ser også på visuelle elementer i oppslagene, med særlig fokus på hvordan aktørene i bildene kodes visuelt. For eksempel markeres dynamiske hendelser eller forløp i bilder av såkalte vektorer: Virkelige eller tenkte linjer som utgår fra en deltaker og uttrykker påvirkning. Det kan for eksempel gjelde retningen på et øyenkast. Hvilke betydninger blir skapt av vektorer i bilder? Dessuten: Hvilken relasjon skaper bildene mellom betrakteren og bildets deltaker(e). Analysen er her inspirert av Kress & van Leeuwen (1996).

I analysen tar jeg først for meg sentrale oppslag fra uke 18, nærmere bestemt tirsdag den 28., dagen etter at myndighetene har lagt frem sine influensascenarier. Jeg vektlegger her førstesideoppslag og de innledende dobbeltsidige nyhetsoppslagene i avisen, men berører også artikler som følger etter. I den andre delen av tekstanalysen ser jeg nærmere på oppslag i uke 44. Selv om den kvantitative analysen viste generelt færre offeromtaler enn artikler som vektlegger informasjon om vaksinerings i denne fasen, velger jeg å ta for meg artikler som fokuserer på ofre (eller potensielle ofre). Slike fortellinger prioriteres gjerne ved måten de tilrettelegges på i avisene i denne fasen.

Avisene omtaler en influensatrussel (28.04.2009)

Alle de fire avisene har forsideoppslag om svineinfluenzaen som hovedsak den 28. april. Derfor gir jeg innledningsvis en analyse av de fire forsidene.

Forsideoppslag

I *Aftenpostens* forsideoppslag, ”- Lev så normalt som mulig”, fremstår budskapet som ambivalent. Tittelens sitat er en oppfordring fra daværende helseminister til leserne.

Budskapet er tilsynelatende beroligende, siden det eksplisitte innholdet er at situasjonen ikke krever noen radikal endring i folks levemåte. Men sitatet forutsetter en situasjon som avviker fra den normale ved å implisere at det er grenser for hvor normalt det går an å leve.

Ambivalensen forsterkes i kontrasten mellom tittelens eksplisitte budskap og bilde. Ansiktet til den avbildete ministeren er avskåret på midten, hvilket kan konnotere et brudd med en harmonisk tilstand. Samtidig signaliserer mimikk i det gjengitte halve ansiktet alvor og bekymring ved markante drag av rynker omkring nese og munnparti, mens blikket fremstår som flakkende med en vektor på vei ut av høyre billedkant fremfor direkte rettet mot betrakteren. Helseministeren synes fanget fotografisk i en tilstand av nervøs og spent årvåkenhet samtidig som vinkelen plasserer ham litt over betrakteren slik at han tildeles en viss autoritet i forhold til denne. Alvorsbudskapet blir forsterket ved en ingress som fremhever myndighetenes verstefalls-scenario med 13 000 døde nordmenn. Ingressen tegner også et reaksjonsmønster hos folk kjent fra krisetider: De hamstrer. Dramatikken understrekes ved en metafor som ”tømmes”, om hva apotekenes beholdning av medisiner blir utsatt for.

Et tilsynelatende beroligende budskap fra en myndighetsperson til tross; *Aftenpostens* forside fremstår fremfor alt som en konstruksjon av en kriediskurs preget av fryktretorikk.

Forsideoppslaget til *SA* fremstår som en kontrast i sammenlikning. Tre solbrune og smilende kvinnelige studenter representeres her direkte henvendt mot betrakteren under en tittel som fastslår ”ingen panikk”. Det fremgår av stikktittel at de avbildete er fra Stavanger og

studerer i Mexico. De fremstår som avisregionens "egne" i det hardest influensarammede landet på det tidspunktet. Deres tilstedeværelse styrker budskapets troverdighet: Geografisk nærhet til der hvor influensaen smitter mest i øyeblikket, ligger til grunn for uttalelsen om at det ikke råder panikk. Av ingressen fremgår det samtidig at situasjonen er sammensatt; den siterte ville ha reagert på en annen måte i et mer influensarammet område av Mexico.

Oppslags budskap antyder en litt annerledes funksjon for en mer utpreget regionsavis enn Aftenposten. Formålet fremstår som det å berolige lesere med hensyn til situasjonen for deres egne, risikoutsatte folk. Den lokale identifikasjonsknaggen er likevel med på å skape en annen overordnet forståelse av svineinfluensatrusselen enn Aftenpostens oppslag. Budskapet fremstår som mer tjoret i realiteter enn basert på potensielle scenarier.

Dagbladets forsideoppslag er det mest utslørt alarmerende av alle fire. Ikke minst skyldes det bildeutsnittet av et munnbindtildekket ansikt med et alvorlig, nesten skrekkinngytende uttrykk ved sine foldete øyenbryn og et blikk som stirrer "ansikt til ansikt" på betrakteren. Identiteten til den avbildete er uklar, antakelig en tilsiktet flertydighet. Brunfargen og markant mørke øyenbryn kan antyde en mexicaner. Men det tildekkede ansiktet gir også assosiasjoner til opererende leger og helseekspertise. Samtidig gir konturene av en hette assosiasjoner til en kleskode i urbane gjenggrupperinger og konnoterer slik en farlig trussel. Under den øverste tittelen, "Alt du bør vite om svineinflensaen", som har en modalitet som uttrykker nødvendighet (alt du *bør* vite), fremstår oppslaget som en direkte formaning til leseren om å skaffe seg informasjonen avisen inneholder. Den punktvis presentasjonen av stikkord ("Økt alarmnivå", "Kriseplanen", "Symptomene", "Ekspertrådene"), utgjør nærmest en fortelling i kortform om et forestående sykdomsforløp, noe som igjen kvalifiserer hovedoverskriften nederst på siden: "Disse får hjelp først". Slik maner komposisjonen frem et bilde av en krise som vil inntreffe og ramme mange. Hovedtittelen forutsetter et kommende sykdoms- og behandlingsscenario og en nødssituasjon

der mange vil trenge ”hjelp” og som krever prioriteringer. Forsiden konstruerer altså en kriediskurs som øyensynlig skal vekke leseren til adekvat handling gitt at de lar seg opplyse av avisens artikler om emnet denne dagen. Du-henvendelsen er annerledes intim enn i abonnementsavisene. Indirekte kan den visuelle og verbale utformingen leses som et uttrykk for hvordan en truende pandemi brukes til å selge avisen ved å spille på folks frykt.

VG utformer også en forside med sterk følelsesappell, slik det er vanlig å gjøre i tabloider, der forsiden kan oppfattes som en salgspakat (Hågvar 2007). I god VG-tradisjon velger avisen visuelt å fokusere på et offer (ibid), her et offer for influensaen i Mexico. Patosappellen blir forsterket ved at det er et barn som avbildes som representant for de 149 dødsofrene som en av titlene rapporterer om. Barnet avbildes forfra med et mildt blikk i retning av betrakteren, noe som skaper et forventet høyt følelsesmessig lesereengasjement.

Hovedtittelen ved siden av bildet, ”Slik rammer svine-viruset”, er en type utsagnssetning som konstaterer et forhold, en såkalt *konstativ* talehandling (Svennevig 2009: 62). Taleren (VG) forplikter seg her til sannheten av utsagnet. Tittelens funksjon på en forside er ikke minst å lokke og henvise leseren til utdypende informasjonen inne i avisen. Men oppstilt ved siden av bildet av barnet som er blitt et offer, inviterer den konstaterende tittelen til å se dødsfall som en høyst sannsynlig konsekvens av å bli smittet. En fryktretorikk utfolder seg, og valg av metaforer og ord bidrar til det. ”Svine-viruset” skaper assosiasjoner til et potensielt dødbringende virus som HIV-viruset, slik at trusselen kan fremstå som mer faretruende enn ved bruk av uttrykket ”svineinfluensaen”. Verbet ”rammer” tilhører konvensjonelt en ulykkes-, krise- eller katastrofediskurs. Den øverste tittelen, ”Ny FN-alarm i natt”, understreker det akutte ved situasjonen samtidig som myndighetsstatusen til avsenderen gir forsidebudskapet autoritet. Undertittelens bruk av ”Norges kriseplan” bidrar ytterligere til kriediskursen, samtidig som lokaliseringen til Norge gjør trusselen nærværende og reell.

Hovedoppslagene

Aftenposten

I avisens første dobbeltsidige oppslag, ”Myndighetene vil vekke nordmenn”, fremstår hovedtittelen som en kontrast til avisens hovedsakelig alarmerende forsideoppslag. Samtidig kan den leses som en begrunnelse for det. Først og fremst tjener overskriften og den påfølgende artikkelen til å forklare og legitimere kommunikasjonsstrategien til myndighetene.

Tittelen presupponerer en sovende befolkning og plasserer myndighetene i en markant autoritetsposisjon. De fire myndighetspersonene som siteres i hovedartikkelen, gis god plass til å forklare helsemyndighetenes bruk av virkemidler og presentasjon av ulike scenarier slik dette foregikk på en pressekonferanse dagen i forveien. Artikkelen fremstår delvis som en tekst om en offentlig kommunikasjonsstrategi. På et plan appellerer den til leserens fornuft ved at den inviterer til å sette alarmbudskapene i en større sammenheng. Men fremstillingen truer også med å ta brodden av myndighetenes intenderte vekkelseeffekt.

Verstefallsscenarioet fra pressekonferansen omtales som et ”skrekkscenario” i ingressen, en metafor som bidrar til å gjøre utfallet lite sannsynlig. Bildet under tittel og ingress bidrar også til å ufarliggjøre trusselen (i motsetning til forsidekomposisjonen) ved sitt motiv med en tilsynelatende avslappet driftskoordinator som med lukkede øyne ser ut til spasere rolig med et skilt som skal advare flypassasjerer. Visuelt fremstår det som en rutinehandling.

Modifiseringen av sannsynligheten for at 13 000 skal dø, følges opp i gjengivelser av kilder i direkte tale. Fremfor alt er denne talen preget av forbehold, med gjentatte presiseringer av uvisshet om influensaens utvikling: ”vi vet ikke...”. Samtidig kan usikkerheten begrunne myndighetenes føre-var-strategi, som kildene omtaler i sitatene.

Men ordvalg i oppslaget gir såpass motstridende informasjon om sykdommen, at følgen heller kan bli mer forvirrede enn opplyste lesere. Der visuelle uttrykk og myndighetenes forbeholdne diskurs bidrar til å ufarliggjøre influensatrusselen, kan

journalistens rapport opprettholde fryktretorikken: "... var smittet av den *farlige* influensaen" (min utheving). Et sted velger en myndighetskilde å uttale seg mer kategorisk enn disse kildene ellers gjør: "Som alltid vil det være de svakeste som blir rammet, sier helsedirektør Bjørn Inge Larsen". Men påstanden står i kontrast til en annen påstand, den som utgjør tittelen som preger det neste dobbeltsidige oppslaget: "Det er unge spreke som dør". På disse sidene visualiseres teksten ellers med munnbindtildekkede meksikanere og et menneske foran et isolat med et dørskilt som presiserer: "INGEN ADGANG". Fryktens retorikk får igjen folde seg ut.

Selv om Aftenpostens hovedoppslag vitner om vilje til å sette myndighetenes alarmbudskap inn i en sammenheng, serverer avisen egentlig en utpreget blandingsdiskurs. En forbeholden og tilsiktet beroligende tale veksler med mer kategoriske og alarmerende påstander. Visuelt veksler det mellom potensielt fryktfremkallende og mer ufarliggjørende motiver. Blandingsdiskursen gjenspeiler en rådende uvisshet om influensaens utvikling. Spørsmålet er hvordan oppslagene ivaretar avisens informasjonsfunksjon med hensyn til hvordan folk skal forholde seg til risikoen. Økt forvirring er en sannsynlig konsekvens.

Stavanger Aftenblad (SA)

I SA reproduserer hovedoppslaget forsidebildet av de blide jentene med det beroligende budskapet. Slik prioriterer avisen annerledes enn de andre.

Det fremgår at artikkelen baserer seg på et telefonintervju med en av studentene som befinner seg i Mexico. Hun får beskrive en situasjon med et normalt liv basert på egne erfaringer fra regionen, men tar likevel ikke et valg om hvorvidt hun skal bli værende i landet, før journalisten - slik fortellingen tilrettelegges - viderebringer informasjon fra en tilstedeværende representant fra skolen hennes. Denne direktøren gjengis med et budskap om at det ikke er noen kritisk situasjon i området som skulle tilsi at man tilrås å reise. Taleren får

etablere troverdighet ved å henvise til kontakt med myndighetsrepresentanter både i Mexico og Norge. På dette grunnlaget er det så at hovedaktøren, studenten, fatter sin beslutning om å bli i landet. Samtidig omfatter denne kildens uttalelse nå hennes oppfatning av at norske avisers risikobudskap er mer foruroligende enn den stedlige representantens. Slik kan oppslaget også betraktes som en kritikk av alarmistiske tendenser i norsk mediedekning.

Visuelt er avisens oppslag annerledes enn i de andre, både ved hva det inkluderer og utelater. En visuell fryktens retorikk forekommer knapt. Munnbindsgjengivelser som signaliserer et kritisk avvik fra normalsituasjonen, er erstattet av bilder av mennesker i øyensynlig udramatiske situasjoner. Verbalspråket er mindre kategorisk enn det kan være i de andre avisene. For eksempel brukes svak modalitet når antall døde i Mexico omtales: SA skriver at ”Svineinfluensaen *kan* ha kostet 149 mennesker livet” (min utheving), der for eksempel VG på fremtredende plass fastslår: ”149 døde”. Beskrivelsen av situasjonen i Mexico fremstiller innbyggere som aktive aktører som handler rasjonelt (”folk melder seg til sykehusene når de merker symptomer”), der andre aviser kan velge verb og metaforer som fremhever en mer dramatisk tilværelse med folk i en mer utpreget offerrolle (”innbyggerne i Mexico *sliter* med *utbruddene* av svineinfluensa”, Aftenposten samme dag, mine uthevinger).

Bruken av ekspertkilder i SA denne dagen bygger ikke først og fremst opp under et alarmbudskap, men fremhever beredskapen man vil møte en pandemi med. Snarere enn en krisediskurs skaper oppslaget i SA en nøktern risikodiskurs som former et bilde av en situasjon som er håndterbar både for myndigheter og folk.

Dagbladet

I sitt hovedoppslag, ”Alarmnivået er hevet”, følger avisen opp fryktretorikken fra forsiden. Foretrukne adjektiver og verb bidrar til å tegne noe i nærheten av en unntakstilstand. I brødteksten blir sykehusinnlagte personer i Norden beskrevet med krisekonnoterende uttrykk

som ”fryktet smittet” (”antatt smittet” ville vært et mer nøytralt alternativ), mens et bilde av en ukontrollerbar spredning blir konstruert av adjektiv som ”hissig” brukt om influensasykdommen. Omsluttende paratekster (tekster som kommer i tillegg til hovedteksten), bidrar til den alarmerende diskursen, enten det er ved fotograferte mexicanere som skuer med bekymrede blikk ut av bussvinduer og bak masker, eller ved en notis som anslår at ”100 millioner mennesker døde trolig av spanskesyken”.

Samtidig tydeliggjør oppslaget hvordan myndighetenes egne kommunikasjonsstrategier er avgjørende for alarmbudskapet. To myndighetsaktører får prege innholdet i artikkelen: WHO ved at de gjengis på at de har hevet alarmnivået, og norske myndigheter, ved helseminister Hanssen, som beskriver situasjonen som ”alvorlig”. Rett nok gir Dagbladet Hanssen plass til å begrunne egen bruk av verstefalls-scenarioet på en måte som styrker hans troverdighet og appellerer til leserens fornuft: ”Min jobb er å planlegge for at en pandemi kan komme (...) vi må forberede oss på det mest alvorlige”.

Rasjonalet for et verstefallsscenario synes å være at det er med på å vekke folk til handling. Dagbladet følger opp på et vis som forsterker skremmeretorikken. Hovedoppslaget vinkler fotografisk på reisende som ankommer Norge og som skimtes i tilsynelatende oppjaget bevegelse mot bagasjeutleveringen. I forgrunnen dominerer en plakat med stor skrift som bringer myndighetenes formaning ved registrerte symptomer. Det potensielt akutte ved situasjonen blir fremhevet ved at plakaten viser en *direktiv* språkhandling (Vagle 1995), i dette tilfellet en som forplikter det adresserte du’et til å handle ved influensaliknende symptomer: ”du (skal) snarest ta kontakt med lege eller legevakt, helst per telefon”. Du-adresseringen har sin parallell i tabloidene, der den er en utbredt tiltaleform i deknningen av influensaen (”Slik begrenser du smitte”, osv). Fryktretorikken er definitivt ikke alene skapt av journalister. Myndighetsinstanser bidrar i høyeste grad til den.

VG

VG har enda mer markant du-adressering enn Dagbladet denne dagen. Den gjøres verbalt, ved løfter om at artikkelen vil tilby alt du'et trenger å vite om "svinesmitten" - og dessuten visuelt, ved et direkte henvendt og sorgtungt blikk fra offerets bestemor som påkaller medfølelse hos betrakteren. Et dominerende bilde av sørgende pårørende som holder en urne og et bilde av den døde gutten - foran en vegg med flere barnebilder - former en patosramme for artikkelen.

Virkemidlene sikter mot å skape et høyt engasjement hos leseren. Ikke bare opprettholder nye ordkombinasjoner med "svin" en utpreget fryktretorikk ("svine-viruset", "svinesmitten"). En kraftfull bruk av metaforer knyttet til "alarmen" fra helsemyndighetene bidrar ikke minst til retorikken. I oppslaget er ikke alarmnivået kun "hevet". I en agentløs konstruksjon forteller hovedtittelen følgende: "slo ny alarm". Metaforvalget konnoterer akutt krise, og følges opp ved uthevede ord i teksten under bildet av norske helsemyndigheter som ankommer en pressekonferanse: "Dårlig nytt" står skrevet i store bokstaver i fet type. På de neste tre sidene får så fryktkursen utfolde seg i utvalgte fotografier og titler. I motsetning til i SA fokuserer de fleste fotografiene på uttrykk for en krisesituasjon. Hele fem bilder på den neste siden viser mennesker iført munnbind, mens store og små overskrifter utgjør til sammen nærmest en oppvisning i fryktens diskurs: "Redde bønder", "Isolert i eget hjem", "Frykter lagrene skal tømmes", "Lufthavner i alarmberedskap", "Ungdomsskole i Queens stengt", "Ble syke etter Mexico-reise".

Men selv om krisediskursen dominerer, er det i VG - som i Aftenposten - tendenser til en blandingsdiskurs som gir motstridende signaler om hvilken trussel influensaen utgjør. Innledningen til brødteksten fokuserer på et "skjerpet alarmnivå" og scenarioet som norske myndigheter går ut med. Slik etableres krisediskursen umiddelbart, og den følges opp i den påfølgende gjengivelsen av informasjon fra myndighetenes hjemmesider. Her blir anbefalinger ved mistanke om smitte fremført som direktiver i forpliktende ordelag: (Eks:

”Opplys hvor du har oppholdt deg ...”, ”Ta kontakt med færrest mulig andre...”), slik at inntrykket av en akutt krisesituasjon opprettholdes. Men mot slutten av denne brødteksten får myndighetspersoner uttrykke uvisshet om smittefare. En av dem understreker sågar i indirekte tale at det ikke er noen grunn til å gå rundt og være redd for svineinfluensaen. Uttalelsen gjengis karakterisk nok langt ned i artikkelen. Men den bidrar like fullt til en viss blandingsdiskurs og potensiell leserforvirring med hensyn til alvoret i situasjonen.

Avisene forteller om ofre

De hjemlige offerfortellingene er blitt flere i uke 44. Denne siste delen av tekstanalysen ser på avisoppslag fra denne uka som fokuserer på ofre (eller potensielle ofre). Der hvor forsidehenvisinger forekommer, ser jeg også på forsidene.

Aftenposten (Aften), 29.10

Aftenposten fremstår som avisen som legger seg tydeligst på en myndighetstro linje, også i offerbeskrivelsene. Det fremgår blant annet av en fortelling i Aften om en alvorlig influensasmittet på bedringens vei. Forsiden tilrettelegger budskapet tydelig: Tittelen poengterer at offeret ”Hadde flaks”. Bildeteksten styrker budskapets troverdighet ved at offerets egen førstehåndsberetning om opplevelsen får kvalifisere oppfordringen til leserne: ”Richard Greger ber alle om å ta vaksinen”. Punktingressen konstruerer en lidelsesdiskurs (”liggesår”, ”lungebetennelse”, ”sliter fortsatt”) som bygger opp under oppfordringen.

Først i oppslaget inne i avisen fremgår det at Greger tilhører en risikogruppe.

Fortellingen fremstiller ham som hjelpeløst offer. Sykdommene beskrives som aktører med krefter til å sette ham ut av spill: ”Diabetes plasserte ham i risikogruppen. Svineinfluensaen sendte ham rett i koma”, heter det i ingressen under tittelen ”Fikk influensa - falt i koma”.

En dramatisk fortelling følger, skapt ved kraftfulle verb eller metaforer knyttet til ulike aktører som brannvesen, politi og ambulanse ("slo inn inngangsdøren"), eller familien ("slo alarm onsdag"). Her er skrekkinngytende beskrivelser av omgivelsene offeret våkner opp til ("skikkelser med munnbind og gule smittefrakker", "slangene og rørene som går ut av ham og inn i apparatene han deler rom med"). Identifikasjon og sympati med offeret skapes ved en førstehåndsberetning om sider ved sykdommen som han kan huske. Detaljerte beskrivelser utgjør en nærmest grotesk lidelsesdiskurs på grensen til det komiske: ("fått lungebetennelse", "mangler nesten all bevegelighet" "Immunforsvaret hans er satt ut av spill", "Blodomløpet dårlig", "liggesår på foten", "liggesår på kinnet", "Antibiotikakur ga magesår", "Magesårmedisinen utgjorde fare for leveren", "Pepper i maten virket som fire chili", "Prøvde å spise biff til middag, opplevde de verste smertene jeg har hatt"). Det fremgår hva hovedpersonens lidelsesberetning skal tjene som: Et eksempel til skrekk og advarsel og en innstendig oppfordring til leserne om å vaksinere seg i tråd med myndighetenes anbefaling.

En undersak beretter om osloborgere i risikogruppen som står i kø for å vaksinere seg. Disse fremstilles som aktivt handlende aktører. Samtidig bygger deres uttalelser om hvorfor de tar vaksinen bygger ytterligere opp under myndighetenes budskap.

Stavanger Aftenblad, 29.10

I motsetning til de andre avisene byr ikke SA på en offerbeskrivelse, snarere på en beretning om et "potensielt offer" som selv velger å handle for å påvirke situasjonen sin. Fremfor å skremme leseren til handling velger avisen å fokusere på en frisk pasient i risikogruppen og invitere til å se vaksineringsen fra dennes perspektiv. Tittelen, "Gilje tvilte seg frem til stikket", antyder ved verbalet "tvilte" et tenkende individ som tar selvstendige valg. Brødtekstens beretning fra legesenteret lar den gravide kvinnen utdype grunnlaget for beslutningen sin på en måte som vitner om et menneske som veier argumenterer for og imot

vaksinering. Her er få spor av en alarmistisk diskurs. Tvert i mot; hovedpersonen retter snarere en kritikk mot medier som skaper unødig frykt: ”Jeg har lenge tenkt at hele greien har virket ganske hysterisk, særlig på grunn av medieoppstyret”. Medienes krisediskurs fremstår som lite troverdig i denne kildens øyne, nærmest som et argument for ikke å la seg vaksinere.

Beskrivelse av andre aktører bidrar til det som fremstår som en beroligende motdiskurs mot de andre avisenes lidelsesdiskurser. Ikke bare fremstilles helsepersonalet som omtenkssomme hjelpere, til og med sprøytene personifiseres: ”Sprøytene venter på å gjøre nytte for seg”, ”vaksinesprøytene ligger ventende på rekke og rad”. Teksten fremstår som en mild invitasjon til folk om å la seg vaksinere. Den er også tro mot myndighetenes anbefaling, men velger andre virkemidler enn hva de andre mediene og dels også myndighetene selv gjør.

Oppslaget som helhet er ikke blottet for alarmerende signaler. Notiser og grafer beretter om at Norge har flest dødsfall i Europa som følge av influensaen. Men perspektivet er et annet sted, hos en tenkende representant for allmennheten. Hennes syn får også avslutte hovedteksten ved at hun får uttrykke forståelse for at andre velger ikke å ta vaksinen.

I oppslagets avsluttende informasjonsboks skiller også adresseringsmåten overfor leseren seg fra især løssalgavisene. Der de sistnevnte tenderer mot du-adressering i en formanende form (for eksempel ”Alt du bør vite svineinfluensaen”), kan SA ta leserens perspektiv i spørsmål (”Bør jeg vaksinere meg?”, ”Hvor kan jeg henvende meg for å få mer informasjon?”). Grepet kan ytterligere bidra til å myndiggjøre mottakeren som et selvstendig handlende og tenkende individ i en risikosituasjon.

Dagbladet, 31.10

I sitt største offeroppslag denne uka velger Dagbladet å fortelle om et *døds*offer. Offeret tilhørte angivelig ikke en risikogruppe. Altså fokuserer avisen på en representant for et

mindretall av de rapporterte døde på et tidspunkt hvor det var rapportert om til sammen 13 døde i landet.

Saken har ingen forsidehenvisning og er ingen hovedprioritet i avisen denne lørdagen. Funksjonen til offeroppslaget som helhet betraktet, er uklar. Den sentrale artikkelen har tittelen ”Tommy (27) var frisk og sterk. Likevel ble han et offer for svineinfluensaen”. Her er ”frisk og sterk” uthevet i rødt i likhet med ordet ”SVINEINFLUENSA”, slik at alarmdiskursen etableres tydelig nok overfor den jevne leser som ikke tilhører noen risikogruppe. Indirekte er budskapet at influensaen kan gjøre folk flest - altså friske nordmenn - til dødsofre. Slik ryddes veien for oppslagets sentrale oppfordring om å ta vaksinen. Oppfordringen gis på fremtredende plasser i layout, både tidlig i brødtekst og under et bilde av offerets nære kamerat. Oppfordringen får slik emosjonell kraft, og patosappellene styrkes i gjengivelser av opplevelsene til offerets foreldre og kamerat. Et dominerende bilde av Rikshospitalets frontparti, kan leses som en visuell understreking av at autorisert medisinsk hjelp er det rette for alle i situasjonen, altså et budskap i tråd med myndighetens anbefaling.

Men i undersaken velger avisen å fokusere på bivirkninger av vaksinen (”Sju rapporterte vaksinebivirkninger”) og vinkle på at en nordmann har fått alvorlige bivirkninger. Til tross for at oppslaget avsluttes med forsikringer fra en representant for helsemyndighetene om at vaksinen er trygg, etablerer artikkelen en bekymringsdiskurs rundt vaksinen. Bekymringen later også til å bli artikulert av den andre sentrale kilden, en rådgiver i Statens legemiddelverk (”- Vi mistenker at disse symptomene har noe med vaksinen å gjøre”).

Resultatet blir et oppslag som gir motstridende signaler om vaksinerings. Men de to tekstene har likevel noe vesentlig til felles: Begge er basert på sterkt avvikende tilfeller, den ene på et avvikende offertilfelle, den andre på avvikende bivirkningsreaksjoner. Det er et uttrykk for hvordan løssalgstabloiden kan velge å forme sin diskurs omkring svineinfluensaen på et helt annet grunnlag enn hva SA gjør.

VG, 31.10

VG presenterer en offerfortelling som skiller seg ganske markant fra de andre avisene igjen. Det er en patosfylt historie om en alvorlig syk ung mann i respirator på Rikshospitalet. Appellen til følelser er enda sterkere her enn i tidligere analyserte oppslag. Forsiden slår an tonen med et bilde av den unge pasienten i en seng med lukkede øyne og tilkoblet ledninger, en av dem inn et av neseborene hans. Bildet er tatt ovenfra og gir inntrykk av et hjelpeløst offer i en tilstand som hovedtittelen varsler om: "Endré (21) dødssyk". Krisediskursen understrekes av metaforen "kamp", brukt både om sønnen (i formen "kjemper" i bildeteksten) og om morens engasjement. Adjektivet "desperat" i undertittelen understreker det akutte i situasjonen: "Les om morens desperate kamp".

Kampmetaforen er også sentral i hovedartikkelen i det dobbeltsidige oppslaget. Den mest øyensynlige kampen går mellom ulike mennesker på den ene siden og svineinfluensaen og døden på den andre. De som umiddelbart fremstår som heltmodige aktører i fortellingen er pasienten Endre, hans mor, og helsepersonell ved Rikshospitalet (vitenskap og teknologi blir også viktige aktører som bidrar til å holde Endre i live). Perspektivet ligger hovedsakelig hos moren June Dypdalen. Hun gir en følelsesladet beretning om sønnen og sykdomsutviklingen hans i nær fortid og nåtid, slik at han - til tross for sin spesielle underliggende sykdom - fremstår som en man kan identifisere seg med. Hun får formulere sitt nære fremtidshåp som en ekspressiv språkhandling med en bestemt modalitet: "Min sønn skal gå ut av Rikshospitalet. Han skal ikke ut i kiste".

Sitatet utgjør overskriften til saken. Foruten den sterke patosrammen det gir til beretningen, vitner det om en taler med stort engasjement og sterk vilje. I artikkelen er det også moren som fremstår som helten fremfor noen, med en vilje til å "prøve alt" for å redde sønnens liv. Det fremgår etter hvert at hennes omtalte "desperate kamp" i betydelig grad er

rettet mot helsemyndighetene og deres restriktive linje med hensyn til å la leger søke i det europeiske registeret over alvorlig syke svineinfluensapasienter.

Men den portretterte, angivelig ”rasende” moren, kan også betraktes som et sympativedkende redskap for avisen i dens arbeid for å endre helsemyndighetenes restriksjoner. Av artikkelen i høyre sidespalte (”Må vente i flere dager”), fremgår det at arbeidet er i ferd med å lykkes: Ingressen fastslår at norske helsemyndigheter nå vil snu og gi norske leger anledning til å utveksle informasjon med det europeiske forskningsregisteret. Helse- og omsorgsministeren bekrefter dette og får fremhevet avisen som en viktig pådriver for endringen:”- På bakgrunn av blant annet oppslaget i VG har vi også sett behovet for å bruke erfaringer fra andre europeiske land, sier Strøm-Erichsen”.

Slik fremstår avisen VG selv til slutt som helten over alle helter i offerfortellingen. I god VG-tradisjon blir også en nyhet om svineinfluensaens konsekvenser støpt om i en form der vanlige folk får rollen som ofre, makthaverne får skurkerollen, mens avisen blir helten som ordner opp i problemet (Hågvar 2007: 104). I en type kampanjejournalistikk demonstrerer avisen betydningen av egen innsats for endringer som gagnar den ”vanlige mann”. En krisediskurs med sterk appell til lesernes følelser fremhever det heltmodige ved VGs rolle som omsorgsfull hjelper i samfunnet vårt.

Kommentarenes motbudskap

Jeg understreker at avisene rommer andre budskap enn dem som kommer til uttrykk i nyhetsartiklene. Redaksjonelle kommentarer i de undersøkte ukene fremstår gjerne som mottekster til fryktretorikken i nyhetsartiklene.

For eksempel publiserer både Aftenposten og VG delvis mediekritiske kommentarer i uke 18. Per Anders Madsen setter i ”Makten i et virus” (02.05.2009) influensaen i en pandemihistorisk sammenheng og ser den som en ideell mediefortelling fremfor som en

skremmende sykdom: ”Alt tyder (...) på at svineinfluensaen i sin mest skremmende form vil holde seg innenfor medievirkelighetens skranke”. Mikal Hem hevder i sin VG-kommentar ”Svineskrekke” (28.04.2008) at mediene må ta noe av skylden for frykten i befolkningen: ”Råd og advarsler fra helsemyndighetene vil tabloidiseres og blåses opp med store typer i overskriftene”.

Slik er kommentarene uttrykk for en annerledes risikokommunikasjon. Der nyhetsartiklene i de samme avisene gjerne tyr til fryktretorikk, maner kommentarene til besinnelse. I en fordypningsoppgave ved Journalistutdanningen i Oslo, ser Brennevann slike tendenser som uttrykk for en dobbeltkommunikasjon i en og samme redaksjon. Ifølge ham kan dette tyde på at idealer om moderasjon og tilbakeholdenhet ”må vike plass for nyhetsstoff som engasjerer og skaffer lesere - selv om dette setter i gang en fryktkarusell” (2009: 32).

Oppsummering

Denne studien har omfattet både en kvantitativ analyse og en kvalitativ diskursanalyse av fire sentrale norske avisers dekning av svineinfluensaen i henholdsvis uke 18 og uke 44.

Kvantitativ analyse

Den kvantitative analysen viste hvordan *internasjonale myndigheter* var sentrale kilder i avisdekningen i *uke 18*. Norske myndigheter hadde også betydelig definisjonsmakt. VG skiller seg ut med størst bruk av direkte influensaberørte som kilder, mens SA slipper til flest representanter for allmennhet. Hovedprioriteten for alle avisene var å bringe *informasjon om influensaen*. Det er påfallende hvor lite *myndighetskritiske* perspektiver kommer frem i de ulike avisene.

I *uke 44*, med vaksineringsstart i Norge, har *nasjonale helsemyndigheter* tatt over hegemoniet som kilder med definisjonsmakt, mens *internasjonale myndigheter* så å si er

fraværende i dekningen. Bruken av ekspertise har styrket seg noe i denne fasen, ikke minst leger i kommunene. Med et visst unntak av Aftenposten, slipper avisene forholdsmessig få lekfolksstemmer til denne uken. *Informasjon fra myndighetene* er fortsatt hovedprioritet, men alle avisene er representert med noen offerbeskrivelser og enkelte kritiske perspektiver. Lekfolk slipper i liten grad til med kritikk, hovedsakelig tildeles eksperter denne funksjonen.

Tekst/-diskursanalyse

Denne analysen fikk tydeligere frem ulikheter mellom avisene i måten de informerte om pandemitrusselen på. Følgende tendenser fremkom tirsdag i uke 18:

Aftenposten omtaler myndighetenes alarmbudskap med appell til lesernes fornuft. Men avisen serverer også en utpreget blandingsdiskurs der forbeholden tale veksler med mer kategoriske og alarmerende påstander. *SA* former snarere en beroligende risikodiskurs med fokus på folks nøkterne reaksjoner. Avisen skaper et bilde av en håndterbar situasjon både for myndigheter og folk. *Dagbladet* konstruerer en kresediskurs med skrekkinngytende motiv og intim du-henvendelse, men vitner også om hvordan myndighetenes egne kommunikasjonsstrategier er avgjørende for alarmbudskapet. *VG* fokuserer på et dødsoffer og former en kresediskurs som appellerer sterkt til følelser og inviterer til å se dødsfall som en sannsynlig konsekvens av å bli smittet.

I avisenes fortellinger om ofre i uke 44 tegner følgende tendenser seg:

Aftenposten serverer en lidelsesberetning fra en influensasmittet på bedringens vei. Den tjener som et eksempel til skrekk og advarsel og en oppfordring til å vaksinere seg. *SA* lar derimot et ”potensielt offer” fortelle om hvordan hun handler for å påvirke situasjonen sin. Snarere enn å skremme til handling, velger avisen å myndiggjøre mottakerne som selvstendig handlende og tenkende mennesker i en risikosituasjon. *Dagbladet* beretter om et dødsoffer som ikke tilhørte noen risikogruppe. Alarmdiskursen styrker en oppfordring til leseren om å ta

vaksinen. Men en undersak om bivirkninger, gir motstridende signaler til leseren. *VG* serverer en historie om en alvorlig syk ung mann i respirator og hans mors ”desperate kamp”. En patosfylt krisediskurs fremhever det heltmodige ved avisens rolle som omsorgsfull hjelper i samfunnet.

Konklusjoner

En dialogisk form utgjør normen for god risikokommunikasjon i mediene i denne studien. På bakgrunn av analysene konkluderer jeg slik:

Mye av svineinfluensadekningen i sentrale norske aviser har vært endimensjonal i kritiske faser av hendelsesforløpet. Det har vært få kritiske perspektiver. Med et visst unntak av Stavanger Aftenblad og Aftenposten har det vært lite rom for lekfolks perspektiver på influensaen og risikoen forbundet med denne. Snarere har myndighetsinformasjon blitt tilrettelagt og forsterket i en utpreget *krisediskurs* med en tilhørende fryktretorikk. En sentral funksjon blir å skremme folk til å handle adekvat i forhold til trusselen. Sterkest blir retorikken artikulert i løssalgstabloidene, mens Aftenpostens presenterer en noe forvirrende blanding av alarmerende og beroligende budskap.

Min antakelse om en overveiende krisediskurs er blitt bekreftet gjennom analysen. Men det er med unntak av Stavanger Aftenblad. Tekstanalysen viser hvordan avisen kan ansvarliggjøre representanter for allmennheten som rasjonelle og handlende mennesker. Avisens dekning lever bedre enn de andres opp til skisserte dialogiske idealer for risikojournalistikk.

Legger man WHO's perspektiv på kommunikasjon i en pandemitruende situasjon til grunn, med grunnlag i prinsippet ”Don't be afraid to frighten people”, kan man argumentere for at ikke minst tabloidene fremstår som myndighetenes hjelpere. Men spørsmålet er om skremmeretorikken oppnår sin ønskede effekt, eller om konsekvensen snarere er unødig angst

eller likegyldighet. Enkelte av uttalelsene til folk i utvalget, tyder på skremmeretorikken ikke er veien å gå. Det gjelder for eksempel kilden som tviler seg frem til å la seg vaksinere: ”Jeg har lenge tenkt at hele greien har virket ganske hysterisk, særlig på grunn av medieoppstyret”.

Fra et journalistfaglig ståsted er det tankevekkende hvordan nyhetsdekningen mangler kritiske perspektiver på myndighetens beredskap og strategier. Man kunne for eksempel ha rettet et kritisk blikk på den endrede definisjonen av ”pandemi” og spurt hvilke interesser som er tjent med endringen. Gir det mening å ha en pandemiberedskap dersom sykdommen som utløser unntakstiltakene ikke er mer alvorlig enn det gjennomsnittlige årlige sykdomsnivået? Det avføder alvorlige reaksjoner i det offentlige helsevesenet når man kaller noe for en pandemi, med store sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser.

Hvorfor har nyhetsdekningen vært så kritikkløs? Det henger sammen med hvordan en trussel om en pandemi er et godt stoff for pressen. Når myndighetenes egen tale legitimerer dramatiske overskrifter med kapasitet til å selge mange aviser i et tøft marked, kan det være vanskelig å leve opp til maktkritiske idealer i journalistikken.

Men en slik mangel på kritiske perspektiver kan ha uheldige konsekvenser for tillitsforholdet mellom myndigheter og folk/allmennhet. Myndighetene mister viktige korrektiver til egen virksomhet, og det blir ikke i tilstrekkelig grad etablert et dialogisk forhold til ”samtalepartneren”, altså publikum. Det er selvfølgelig viktig å informere og advare om truende farer og risikoer. Men med den formen budskapet nå kan anta, er risikoen snarere at tiltroen til både myndighetenes og mediens tale blir svekket og mistanker om oppmerksomhetsmotiv eller pengebehov blir styrket. En kritisk risikojournalistikk bør gjennom alle faser av et pandemiforløp legge til rette for fornuftig meningsutveksling.

Referanser:

Allan, S. (2002). *Media, Risk and Science*. Buckingham: Open University Press.

Allern, S. (1997). *Når kildene byr opp til dans*. Oslo: Pax

Blakely, D. E. (2006). *Mass Mediated Disease. A Case Study of Three Flu Pandemics and Public Health Policy*. Lanham: Lexington Books.

Brennevann, B. H. (2009). "Når svineinfluensa smitter seg til dagsorden: En analyse av Aftenposten og VGs dekning av svineinfluen্সautbruddet våren 2009". *Fordypningsoppgave ved Høgskolen i Oslo (JBI), høsten 2009*.

Cheng, M. (2005). *Kommunikasjon ved utbrudd av influensa. Verdens helseorganisasjons håndbok for journalister*. Oslo: Folkehelseinstituttet. Sosial- og helsedirektoratet.

Doshi, P. (2009). "Calibrated response to emerging infections". *British Medical Journal*, BMJ 2009; 339:b3471. Tilgjengelig på: http://www.bmj.com/cgi/content/full/339/sep03_2/b3471

Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

Gregory, J. & Miller, S. (1998). *Science in Public*, Cambridge: Perseus.

Halliday, C. & Nerlich, B. (2007). "Avian flu: the creation of expectations in the interplay between science and the media". *Sociology of Health & Illness*, Vol 29, No 1 2007.

Hansen, K. F. (2009). "Approaching doomsday: how SARS was presented in the Norwegian media". *Journal of Risk Research*, 12, 1-16.

Helsedirektoratet (2009). "Referat fra møte i influensapandemikomiteen", 29.04.2009. Lesedato 31.12.2009, fra <http://www.fhi.no/dav/05457afc78.pdf>

Hågvar, Y. (2007). *Å forstå avisa. Innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Jasanoff, S. (1997). "Civilization and madness: the great BSE scare of 1996". *Public Understanding of Science* 6, 221-232.

Johansen, W. & Frandsen, F. (2007). *Krisekommunikasjon. Når virksomhetens image og omdømme er truet*. Fredriksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Kitzinger, J. & Reilly, J. (1997). "The Rise and Fall of Risk Reporting". *European Journal of Risk Reporting*, Vol 12(3): 319 - 350.

Kress, G. & van Leeuwen, T. (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.

Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*, Chicago and London: Chicago University Press

Leiss, W. & Powell, D. (2004). *Mad Cows and Mother's Milk. The Perils of Poor Risk communication*. Montreal & Kingston: McGill-Queens University Press.

Olsen, O.E, Mathiesen, E. & Boyesen, M. (2008). *Media og Krisehåndtering*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.

Priest, S. H. (2005). "Risk reporting. Why can't they ever get it right?". I: Allan, S. (red.), *Journalism: critical issues*. Maidenhead: Open University Press, 199 -209.

Sandman, P.M. & Lanard. J. (2005). "Bird Flu: Communicating the risk". *Perspectives in Health*, vol.10, no.2, 2005.

Schaffer, J. (2001). "Civic journalism: 10 tips for rebuilding frameworks for society", I: Watson, W. (red.), *Crisis Journalism. A Handbook For Media Response*. American Press Institute.

Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diksursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm.

Vagle, W. (1995). "Kritisk tekstanalyse". I: Svennevig, J. Sandvik, M. & Vagle, W., *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*. Oslo: LNU og Cappelen.

Vasterman, P.,Scholten,O. & Ruigrok,N. (2008). "A Model for Evaluating Risk Reporting: The Case of UMTS and Fine Particles". *European Journal of Communication*, 23; 319-341.

Voller, L. & Villesen, K. (2009, 15 november). "Mystisk ændring af WHO's definisjon av en pandemi". *Information*. Hentet fra: <http://www.information.dk/215341> (lest 02.02.2010).

Wynne, B. (1989). "Sheepfarming after Chernobyl: A Case Study in Communicating Scientific Information". *Environment Magazine*, 31, 2: 10-39.

Sluttnoter:

ⁱ Søk på ordet "svineinfluensa" i avisdatabasen *Retriever* gir henholdsvis 1450 og 1592 treff for oktober og november. Antall treff for april er 431. (Lest 02.01.2010.) Svineinfluensaen ble imidlertid ikke satt på mediedagsorden her hjemme for mot slutten av april.

ⁱⁱ Den nye definisjonen har blitt kritisert av flere. Kritikerne hevder blant annet at definisjonen nå passer like godt til vanlig sesonginfluensa. Legemiddelindustrien vil slik også fremover kunne tjene milliarder på vaksinen til relativt ufarlige sykdommer, påpeker kritikere (se Voller & Villesen 2009).

ⁱⁱⁱ Et unntak er studien til Hansen (2009) av VG, Aftenposten og Dagbladets dekning av den potensielle pandemien SARS i 2003. Hansen konkluderer blant annet med at mediene gjorde at "SARS seemed closer and a greater risk than it actually was" (Hansen 2009: 13). Ved Journalistutdanningen ble det dessuten høsten 2009 levert inn flere fordypningsoppgaver som studerte ulike sider ved dekningen av svineinfluensaen (for eksempel Brennevann 2009).

^{iv} Magasinet *Perspectives in Health* gis ut av Pan American Health Organization, som er en del av World Health Organization.

^v Stuart Allan definerer risiko som: "The chance or possibility of danger (harm, loss, injury and so forth) or other adverse consequences actually happening" (2002:209).

^{vi} Allern omtaler definisjonsmakt i mediene som "makten over nyhetsmedienes prioritering og dagsorden" (1997: 69).

^{vii} Metaforer kobler sammen fenomener fra to ulike virkelighetsområder slik at det ene illustrerer det andre og betydning overføres fra det ene fenomenet til det andre. Metaforer er en grunnleggende egenskap ved språket, de strukturer vår forståelse av fenomener og våre handlinger, og de formidler følelser og holdninger (Lakoff & Johnson 1980). En analytisk blick på metaforer kan aksentuere representasjoner av makt ved å vise hvordan de fremhever noen aktørers perspektiver og marginaliserer andres.

^{viii} Ved presupposisjoner plasserer den som ytrer seg forskjellige typer antakelser i "bakgrunnen", som når ytringen *hun vet at han er svensk* forutsetter at han er svensk. I diskursanalyse er skillet mellom hva som er eksplisitt og implisitt i en tekst vesentlig. Ideologier er generelt implisitte antakelser, og presupposisjoner kan virke ideologisk ved at de henviser proposisjoner til et rom som allerede er etablert, som noe som er gitt.